

కెటకాం

[ముక్తకథ]

2374

మ 21

ఆదర్శ ప్రచురణ

82

1 - TPLA105B119

కౌలు పాఠు

[బుర్రకప]

లక్ష్మీకాంత మోహన్

ఆదర్శ గ్రంథమండలి
విజయవాడ.

2
అ ద ర్శ ప్ర చు రణ

తొలికూర్పు

నెప్టెంబరు 1952

ము ద్రణ :

కల్యాణి ప్రెస్, విజయవాడ.

అన్ని హక్కులూ రచయితవి.

వెల : ఆ రణా లు

సంపాదకుడు

గ ద్దె లింగయ్య

అంకితము

కాంగ్రెసు పాలనలో ప్రజలకోసం బలియైన

కామేశ్వర్

కంతంనేని వెంకటరత్నం

దాసరి సుబ్బయ్య

మోటూరి వెంకటరత్నం

ముత్తురెడ్డి వెంకటచలం

గుమ్మడి సీతారామయ్య

గార్లకు

పాఠకులతో....

౫

కథకులకి : “కూలీ” బుర్రకథకి యిచ్చిన సలహాల్నిగురించి బాగా ఆలోచించమని మనవిచేసుకొంటున్నాను. అంతేగాదు. ప్రజల అనుమానాలూ, సందేహాలూ మీరు ఎంతగా తీర్చగలుగతారో అంతగా ప్రజావృద్ధ్యమం ముందుకి పోతుందని గ్రహించండి.

యిక పాఠకులందరికీ మనవి : మీరు “కూలీ”, “కొలుదారు” బుర్రకథలు చదివి, మామూలు ప్రజలకిగూడా చదివి వినిపించి, మీ మీ అభిప్రాయాల్ని నాకు రాయండి. అంతేగాదు; నేను రాసే దేనిమీదనైనా సరే మీ అభిప్రాయం తెల్పండి.

మీరు ఇంకా యేమే సమస్యలమీద బుర్రకథలూ, నాటకాలూ, నవలలూ మొదలగునవి నన్ను రాయమంటారో, యెలా వుండాలంటారో నాకు తెలియజేయండి. యెందుకంటే నేను మీకోసం - ప్రజలకోసం - రాస్తున్నాను. ప్రజలైన మీరే నాకు గీటురాయి; మీరే నన్ను ప్రోత్సహించేది; మీరే నన్ను సరిదిద్దేది; మీరే నన్ను నడిపించేది; మీరే నా వెలుగుబాటలు; మీరే నా రచనలపై తీర్పు ఇవ్వటానికి అర్హులు. మీ కేం కావాలో నాకు రాయండి.

ఇక్కడ నాకు యెంతో చోడ్చడిన మిత్రులకు అభివందనలు తెల్పాల్సివుంది. నా రచనల్నిగురించి ప్రకటనని అడక్కముందే వేసి ప్రోత్సహించిన “జ్వాల” ఎడిటర్ శ్రీ కొల్లి ప్రత్యగాత్మగారికి, కూలీ, కొలుదారు మొదలైన బుర్రకథలూ, “రామరాజ్యం” మొదలగు నవలలూ అచ్చువేసే బాధ్యత తీసుకొన్న దయామయులు శ్రీ గద్దే లింగయ్యగారికి నా మనఃపూర్వక నమస్కారాలు.

వుంటాను,

మీ లక్ష్మీకాంతమోహన్

ఇనిగో నా అద్రసు :

లక్ష్మీకాంతమోహన్, (P. O.) వెల్లిమూరు. (పి.ఓ. : తెనాలి.)

సిద్ధి 5

కౌలుదారు

[బుర్రకథ]

తేలగూడె మను - గ్రామము గలమా - తెలుగుదేశమందు
కౌటిదార్లు నిరు - పేదలు అచ్చట - కలరు చాలమంది
సీతయ్యనబడు - వాడున్నాడా - చిన్న గ్రామమునను
ఆతడు గూడా - కౌలుదారుడే - అస్తి లేనివాడు
యెనఁచై యేళ్లా - వృద్ధుండాతడు - వెనుకటి మనిషుండి
తన మాటకు యెదు - రేమి జెప్పినను - తప్పుబట్టునండి
ముగ్గురు కొడుకులు - గల రాతనికి - మాట కెదురుబోరు
తగ్గురు కష్టిం-చుటలో యెవరికి - తగిన సుతులు వారు

మొదటివాడు కా - మయ్యనువాడు ||తం||

యెదటివారి న - న్యాయము చేయడు ..

రెండవవాడూ - రామయ్యుండీ ..

కండగలాడూ - మొండి శిఖుండీ ..

చిన్నవాడుగా - సోమయ్యుండీ ..

సన్ననివాడూ - సుగుణుడండీ ..

పెళ్ళయినాదీ-ఆ ముగ్గురికీ - పెద్దవారెనండీ ||తం||

కామయభార్యా - కోటమ్మండీ ||తం||

చామనిచాయా - చక్కనిదండీ ..

రామయభార్యా - రాజమ్మనునది ..

అమె యేమియూ - వినయము లేనిది ..

చిన్నమ్మండీ—సోమయభార్యా - చాల బుద్ధిగలదీ ||తం||

వ. ఆ ముగ్గురు కొడుకులే గాక సీతయ్యకి నలుగురు కూతుళ్ళు-కొడుకుల కంటే పెద్దవాళ్ళు-వున్నారు. కూతుళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళయ్యాయి. వారి కాప రాలకు వారు పోయారు. పోతే యిక సీతయ్యభార్య యేనాదో వనిపో యింది. కొడుకులూ, కోడళ్ళూ, తండ్రి ఒకే కుటుంబంలో కలిసి వుంటున్నారు. కాని,

కుటుంబములూ - యీ కాలములో - కలిసి యుండేగలవ ?
 యేటికి వొకరూ - కాటికి వొకరూ - యీడ్చుటనే గనమ ?
 అందువల్ల నా - కుటుంబములో - అల్ల రెక్కువాయె
 నిందించుట యొక - రొకరిని బాగా - నాడు మిక్కిలాయె
 కనిపెట్టా డిది - ముసలివాడు బహు - కోపముజెందాడు
 వినమంటే తన - మాటకు వారూ - విలువ యివ్వబోరు

వ. రామయ్యభార్య రాజమ్మకి అసంతృప్తి బాగా వుంది. వొకనాడు తన భర్తతో యేమంటున్నది ?

కలిసివుండుటా - కూడదు మనకీ	॥తం॥
ముసలాడికి యేం - మాయరోగమూ?	..
కలిసి వుండమని - కోటి జెప్పునూ	..
ప్రచారమంటూ - బాగా తిరుగుతు	..
సోమయ్యుంటే - చేయడు యేపని	..
కామయ్యుంటే - కూభిరకంటూ	..

వేరే వుందాం-మన మిద్దరమూ-వీళ్ళతో మన క్లేలా? ॥తం॥

వ. ఆ మాట విని నంగుతూనంగుతూ రామయ్య వొకనాడు తనతండ్రి సీతయ్యతో అనగా, ఆయ నేమంటున్నాడు?

పెళ్ళము రాగా - బాబు మాటలే - పనికిరావ నీకు ?

కళ్ళెము కాస్తా - పట్టి వుంచరా - కుర్రమంక వీవు

యేమి తెలుసురా - లోకముపోకడ - అబ్బాయి నీకు ?
 యేమో యనుకొని - తొందరపడితే - అది నాశము మనకు
 అన్నదమ్ములూ - కలిసుంటేనే - అన్నిట క్షేమముర
 తన్నులాడుకొని - విడిపోయారా - తిప్పలు తప్పవుర

వ. అందుకు రామయ్య యెదురు చెప్పలేదన్నమాటేగాని, యింట్లో రభస
 మాత్రం తగ్గలేదు. కనక, వొకనాడు సాయంత్రం కొడుకులంతా ఇంటి
 కొచ్చినాక సీతయ్య యేమంటున్నాడు?

ఒరే అబ్బాయ్ - వొక్క మాటనూ - వినండిరా మీరు
 తీరుగాను యే - పోరులేక నిక - మీరు వుండబోరు
 మీ రంతానూ - కలిసియుండుటే - మంచిది యనుకొంటి
 తీరా ముంచుకు - వచ్చేదాకా - తెలియక నే నుంటి
 యిక మీ ముగ్గురు - పెట్టుకొనండి - యేరిటికాపురము
 తకర్లారేకను - యెవరికివారే - తొలగుట యవుసరము

వ. అని ముసలాడు చెప్పేశాడు.

అది విని రాజమ - యెట్టులున్నదీ ? ||తం||

మది నెంతో తాన్ - మురిసిపోయినది ,,

చక్కగ యింకా - తా మిద్దరునూ - సంపాదిస్తారూ ||తం||

కూడా వుంటే - కొంప గుల్లయే ,,

వేరే వుంటే - యెంతో లాభము ,,

బీదరికంలో - బతకాలంటే ,,

అంతకంటెనూ - మంచిమార్గమూ - యింక యేమీ గలదూ? ||తం||

వ. అందువల్ల రామయ్య వొప్పుకొన్నాడు; సోమయ్య కలిసివుందా మంటే
 వినలేదు. సరేనని ముగ్గురూ మూడు పూరికొంపలు కట్టుకొన్నారు. అ

ముగ్గురూ వొక్కొక్కరూ ముసలాణ్ణ నాలుగేసిసెలలు పోషించటానికి
వొప్పందమయ్యారు.

కాని, కామయ్యకీ రామయ్యకీ వొక పెద్ద దిగులు పట్టుకొన్నది.
యేమిటంటే -

పిల్లలు లేరూ - పాపము వారికి ||తం||

యెల్లకాలమూ - యీగతియేనా ? ..

ముప్పయి యేళ్ళూ - మీద కొచ్చినా ..

యిప్పటి కింకా - ఆశ లేదుగా ..

యెంత బీదవా - రై నప్పటికీ ..

సంతులేనిదే - సుఖమేమున్నది ? ..

అచ్చటముచ్చట-లన్నియు వుండును-ఆ పిల్లలు వుంటే ||తం||

అందువల్ల వా రేమి జేసిరీ ? ||తం||

కిందూమీదై - కొట్టుకాడిరీ ..

సాధువులకునూ - సన్యాసులకీ ..

చేతులు మూతులు - చూపించారు ..

పుట్టలమ్మకీ - పోలేరమ్మకు ..

పెట్టిరి దణ్ణాలీ - కట్టిరి ముడుపులు ..

తమకి తెలిసినా-దేముళ్లకి యిక-దణ్ణాలంటారూ ..

వ. యెలాగై తేనేమి కొన్నాళ్లకు ఆ యిద్దరిభార్యలూ గర్భవతులయ్యారు.
అప్పుడు తనభార్యకి గర్భం వచ్చిందని తెలిసికొన్నాక పెద్దవాడైన
కామయ్య యేమనుకొంటున్నాడు ?

ఆడపిల్లలే - పుట్టారంటే - అడుక్కుతినుటేను

తడిలేకున్నా - నగలు నాణ్యములు - తప్పవు నిజమేను

గతిలేకున్నా - అల్లుడుగారికి - కట్నము యివ్వాలి

వెత లెన్నిటిలో - పడవకెగందా - మతి జెడు నాఖరికి
 కూటికి చేసీ - తన కింకానూ - కూతు శ్లెందులకు ?
 మాటిమాటికి - అల్లుని అలకలు - మరి తీర్చే దెవరు ?
 మగవాళ్ళయితే - కష్టించియునూ - మాట నిబ్బితారు
 తగిన్నా శ్శేవరో - పిల్ల నిద్రియును తీర్చుతారు శ్రమను
 కావున తనకూ - మగపిల్లాడే - కావా అనుకొనెను
 దేవుడ సీవే - అన్నింటికినీ - దిక్కని యనుకొనెను

వ. కామయ్య అలా అనుకుంటే, మరి రామయ్య యేమనుకొంటున్నాడు?

మగవాళ్ళయితే - నిక్కువంబుగా - మన సుఖమే కల్ల
 తగినయాస్తి చూ - పిస్తే గాని - దొరక దింక పిల్ల
 బీదవాళ్ళకూ - మగసంతానం - బాధలకే గాద ?
 నాదీ నాదని - మగవా రాస్తికి - నరుకుకొనుటలేద ?
 కావున తనకూ - ఆడపిల్లలే - కావా లో స్వామి !
 యెవడో పుట్లాయ్ - చేసికొంటా డా - యాడపిల్ల నేమి

వ. యిట్లా మగపిల్లాడు కావాలని కామయ్య, ఆడపిల్ల గావాలని రామయ్య అనుకొన్నారు. కొన్ని మాసాలకి చొకనాడు కామయ్య భార్య ప్రసవించే రోజు వచ్చింది. కామ య్యేమిచేస్తున్నాడు?

తీర్చుకొనుటకై - తన సందేశము - దడదడలాడుచును
 కూర్చున్నా దొక - చూరుకిందనూ - గుటకలు మ్రింగుచును
 కొంత నేపటికి - మంత్రసానియే - కబురు తెచ్చినాది
 ఎంతో సంతోషముతో వార్తను - యెరుకపరుచుతాది
 బాబూ! చక్కని - పాపను అమ్మయే - ప్రసవించిందండి
 యే బిడ్డే యని - కామయ్య యడిగెను - ఆగలేక నండి

అయ్యా! చక్కని - అడుపిల్ల యని - అమె చెప్పెనఁడి
అయ్యో దేముడ! - యెంత జేస్తే వని - అనుకొను నాతఁడె
వ. యిక మరికొన్ని రోజులకి రామయ్యభార్య ప్రసవించి ఆడపిల్లకి బదులు
మగపిల్లాణ్ణి కన్నది.

రామయ్య చాటుగ - లబోనిబోమని - రాగము దీస్తాఁడు
యేమి చేతునని - దేముని తిడుతూ - యెంతో వగవాడు

కోపముతోటి - కొరికెను పండ్లను ||తం||

తాపము బుట్టి - దడవిడలాడెను

విసుగుబుట్టియును - పొలముకేసియూ - వెళ్ళినాడుతానూ ||తం||

రామయ్య చేనూ - కామయ్య చేనూ ||తం||

వొక్కచోటనే - వున్నాయఁడి

పొలముగట్టుపై - రామయ్యంతట - పోవుచుండినాడూ ||తం||

తన పైరంతయు దీవురుమంటది ||తం||

కామయ్య పైరే - కళకళమంటది

కామయ్య పైరును - చూడ నాతనికి - కడుపుబ్బరమాయే ||తం||

కామయ్య పైరును - కొంతను యంతట ||తం||

కాళ్ళతో దొక్కి - కసిని దీర్చుకొని

తృప్తిని జెందియు - తిరిగి యింటికి - తాను బోయినాడూ ||తం||

వ. అన్నకి ఆడపిల్ల బుట్టి, తనకి మగపిల్లాడు పుట్టటం చూస్తే రామ
య్యకి అంత తగలేసుకొచ్చిందన్నమాట! యిక తర్వాత యేం జరుగు
తున్నదంటే: రెండోసారి ఆ యిద్దరి భార్యలూ కొన్నాళ్ళకి మళ్ళా
గర్భం దాల్చారు. అంత కామయ్యేమనుకొంటాడు?

యీసారన్నా - మగపిల్లాడూ - వుద్భవించితేను

ఓ స్వామీ కా-నుకలను నీకూ - యిత్తునయ్య నేను

యీసారన్నా - ఆడపిల్లనూ - యివ్వర దేముండ
నీ సాయమును - మరచిపోననీ - అంటడు రామయ్య
యిద్దరు గూడా - ఆ విధంబుగా - అనుకొన్నారండి
నిద్దరలోనా - ఆ కలవాళ్లే - నానుతాయియండి

వ. కొన్నాళ్ళకి వారి భార్యలు నీళ్ళాడారు. యేం జరిగింది?

యెప్పటి కాల్వా - యిట్టిప్తేనూ - యేమి మార్పులేదు
తప్పలేదుగా - ఆడపిల్ల యే - తీరున కామయ్యకు
రెండోవానికి - మగపిల్లాడే - రాసిపెట్టినాడు
బండపడిన దా - రామయ్యగుండెలో - బాబో యనినాడు

వ. యిలా మగపిల్లలు కావాలను కామయ్యకి ఆడపిల్లలూ, అచ్చం ఆడ
పిల్లలే కావాలనుకొన్న రామయ్యకి మగపిల్లలూ పుట్టుతున్నారు. అలా
పుట్టి పుట్టి కొన్ని సంవత్సరాలకి కామయ్యకి యేడుగురు ఆడపిల్లలూ,
రామయ్యకి యేడుగురు మగపిల్లలూ పుట్టారు, సరే,

పుట్టే పిల్లలు - పుట్టుచుండగా - పెరుగుచుండె ధరలు
యెట్టుల పెంచుట - యెవ్వరు విందురు - వారి యొక్క మొరలు
కాంగ్రెసు రాజ్యము-వచ్చిదండీ - కొంపల గూల్చగను
కాంగ్రెసు ధనికులు-లేచిరి బీదల - కడుపులు గొట్టగను
యిట్టి రోజులలో - వారంతానూ - యెట్లు బతుకగలరు ?
వచ్చెడు ముద్దా - దొరకని బీదలు - పాటుచేయు దెట్లు ?
అంతకంతకూ - వారిబాధలూ - అధికమాయెనండి
యెంత చేసినా - పొట్ట నిండదే - యేమి చేతురండి ?
వారిబాధలరు - కారణ మెవరో - యెరుగరండి వారు
పోరి హక్కులను - సాధించగనూ - బాట వెదుకబోరు

వ. అందువల్ల యేం జేస్తున్నారు? పిల్లలు యిక వద్దని.....

మొక్కరాని యా - దేవుళ్ళ కెల్ల - మొక్కుతున్నరండి
రెక్కలేని యా - ముడుపులు గట్టి - లబోచుంటరండి
మాంచాలమ్మకి - ముత్యాలమ్మకి - మొరలు బెట్టుతారు
కంచాలమ్మకి - కోనేరమ్మకి - గోడుబెట్టుతారు

వ. యీసంగతి యెలాగో సడికట్టి వారి చిన్నతమ్మడు సోమయ్య ఒక్కొక్కరివద్దకీ వచ్చి యేం చెపుతున్నాడు?

పిల్లలు లేనీ - బీదలు లేరా ? ||తం||

బాధల వారూ - పడుటయే లేదా ? ..

పిల్లలు పోతే - బీదరికంటూ - పోతాదంటయ్యా ? ||తం||

కొందరు సుఖమున - కులుకుచుండగా ..

యెందరొ యిడుమల - నొందుట యేలా ? ..

అందుకు కారణ-మేమిదో నీవూ-అలోచించావా? ||తం||

మన కష్టంబును - మ్రింగుచు ధనికులు ..

సుఖముగ తామూ - జీవిస్తున్నారు ..

అందుచేత మన - మందరమ్మనూ ..

కుందుచు కృంగుచు - కృశించుచుంటిమి ..

దాని చూడక దణ్ణాలెడితే తీరునటర బాధల్ ? ||తం||

వ. కామయ్య విని వూరుకొన్నాడు. రామయ్య మాత్రం “చెప్పావ్లే పోదూ!” అన్నాడు. సోమయ్య వెళ్ళిపోయినాక యేం జరుగుతున్నదంటే: తండ్రిని పోషించే వంతు అప్పటికి కామయ్యకి రాగా తండ్రి ఆ యింట్లో వుంటున్నాడు. సోమయ్య వెళ్ళినాక “దేనికిరా యింత మంది పిల్లల్ని గని అదవలు బదవలు పడటమూ?” అని పొర పాటున ముసలాడు అన్నాడు. అది వినగా కోటమ్మ కడుపుమండింది.

సా బిడ్డల్ని - నీవు చూడగా

॥తం॥

ఈర్ష్యగ రోతగ - వుందా నీకూ?

..

అని యంటూనూ - కోటమ్మంతట - అగ్గిలాగ మండీ ॥తం॥

పో యిటనుండీ - పో తక్షణమూ

॥తం॥

మాటలబడియూ - ముద్దిడుకొందుమ?

..

అన్నము నీకూ - పెట్టేవారూ - యిక్కడెవరు లేరూ ॥తం॥

వ. ఆ మాటలకి నొచ్చుకొని సీతయ్య బయటికొచ్చాడు. యిదంతా వింటూన్న రామయ్య పంతం కోసం యేమంటున్నాడు?

చిన్నా పెద్దా - చూడక నే మీ

॥తం॥

మామను పట్టుకు - మాట లంటదా?

యింకా యెందుకు - ఆ యింట్లోనూ - యిక్కడికే రావే ॥తం॥

వ. అని ముసలాణ్ణి తన యింట్లోకి తీసుకొనిపోయాడు. అలా ఉన్నది వారి పరిస్థితి.

శత్రు లెవ్వరో - మిత్రు లెవ్వరో - చూడబోరు వారు

మిత్రుల జూసీ - శత్రువు లంటూ - మీద కొచ్చుతారు

వారిని జూస్తే - వీరికి మంటా

॥తం॥

వీరిని జూస్తే - వారికి తంటా

..

వారికి వీరికి-మంటలు బుట్టగ-వైరము పెరిగిందీ ॥తం॥

వ. వొకనాడు కామయ్యగారికోళ్లు రామయ్యయింటిముందు కొచ్చి, యెండ బెట్టిన వడ్లు తింటున్నయ్యి. అది చూచి కోటమ్మను రాజమ్మ పుసపుసా యేమంటున్నది ?

తొహర :

వానే నీకు క - శృగపడవంటే

వయ్యారపు ముండా ?

అనే నీకు పొగ - రెక్కిందంటే
అడ్డమైన గుండా ?

కోళ్ళను దోలీ - వడ్లమీదకే
కూరుచుండినావా ?

దిళ్ళూ పరుపులు - తెమ్మంటావా
తీరుగ నిద్రించా ?

ఆడపిల్లలను - కన్నా నంటూ
అదరిపడక నీవూ

బోడీ! వాళ్ళకి - మొగుళ్ళ తేవే
బతు కగుపడు నీకూ!

కోడిపిల్లలా - మందకి మర్రే
కంటివి మాలావూ

బోడీ! వాళ్ళకి - బువ్వ పెట్టవే
బతుకును గనరావూ!

వ. ఆ మాటలు యింట్లోవున్న కోటమ్మ విన్నది. నొచ్చుకొని డైటకొచ్చి
యేడుంటున్నది?

కోళ్ళని నేనూ - తోలానంటే
కులుకులాడి కుంకా ?

వాళ్ళు బలిసి వా - గెదవా నీ కది
వాకటి దొరికె వంకా !

• మగపిల్లల్ని - కన్నా నంటూ
మురియబోకె కాస్తా

తగ్గు కొంచమూ - వాళ్ళకి భార్యల

తీసుకురా చూస్తా :

బలము వుందనీ - కప్పకిమల్లే

బెకబెక మనబోకే

• కులమును చెడ్డా - కోతివి నీవు

కూతల కుయ రాకే

వ. యీ గొడవ విని సోమయ్యభార్య చిన్నమ్మా, ఆమె పెద్దకూతురు కమలా వచ్చి వూరుకోండని యెంత చెప్పినా వారు వినలేదు. రామయ్య యింట్లో వున్న ముసలాడు వద్దన్నా పట్టించుకోలేదు. యిక ఆపైని యేం జరుగుతున్నది ?

తిట్టుకి తిట్టూ లేచెనూ

॥నై॥

తోడుగ బూతులు లేచెనూ

..

తారసిల్లి రా యిద్దరూ

..

జుట్టూ జుట్టూ పట్టిరీ

..

చీరుచు రక్కచు వున్నారూ

॥భ॥

యింతలోన యేం జరిగెనూ

॥నై॥

యిద్దరు అన్నాదమ్మలూ

..

యెక్కడినుంచో వచ్చిరీ

..

సంగతి నంతా జూస్తారా

॥భ॥

కోటమ్మ రొమ్మున యెక్కియూ

॥నై॥

కరమున జుట్టున్ పట్టియూ

..

కూచున్నా రాజ్ఞమ్మనూ

..

కొమయ తాను జూశాడూ

॥భ॥

వ. చూసి యేం చేస్తున్నాడు?

అతి కోపముతో - మండిపడుచునూ - ఆత దేమి చేసె?

గతిలేనట్టి - కుంకా నీకూ - కళ్లు గానరావె?

పెద్దదియంటూ - చూడక నేమియు - పైని యెక్కుతావ?

మొద్దా లెగవవె - మద మెక్కిందా - మతి జెడిపోయింద!

అని యతండా - యెన్ని జెప్పినను - అమె లేవదండి

మనసు యాగకను - మరి యాతండా - మూర్ఛించెనండి

పరుగున వెళ్ళియు - రాజమ్మను తాన్ - పట్టి లాగివేసి

నోరెత్తకనూ - యింటిలోపలికి - నడువవె నీవోసి

వ. అన్నాడు. అప్పుడు చూస్తూ వూరుకొన్న తన భర్తను రాజమ్మ యేమంటున్నది?

పరాయివాడూ - పొగరెక్కియునూ - పట్టిలాగగాను

బిర్రబిగుసుకొని - వుండు వేల నీ - బోలె పగిలిపోను

మీసము లేదా - మారు పలకవేం - మగవాడివి కాద ?

రోసము లేనీ - బతుకుకంటె యీ - రోజె చస్తె పోద ?

వ. అంత,

పొరుషమ్ముగా - పుట్టిందండీ - పెద్దగ రామయకు

యేరా నా భా - ర్యానే నీవూ - యెందుకు లాగావు ?

ఆడవాళ్ళవో - తగువులొ నీకూ - అవుసర మేమంట ?

చూడు నిన్ను యేం - చేస్తానో మరి - సిగ్గులేని శుభం ?

అట్టు లనియు రా - మ య్యంతటనూ - అతనిమీద కొచ్చి

జుట్టు పట్టుకొని - కొట్టె నాననిని - చాల తాను రెచ్చి

వ. ఆససుయానికి చిన్నతమ్ముడు సోమయ్య, యెక్కుణ్ణుంచో వచ్చి వారిని ఎదిలించి, యేమంటున్నాడు?

పాట

[తెల్పవే నీ నాథునితో....మాదిరి]

చాలు చాలును చాచిందిక

తగవులాటలు తాలిమి లేకను

తగదయ్యా ఓవల కెందునసూ

॥ చా ॥

వీడవా రొ గుడ్డులాటలు చాగ్యవంతుల ముద్దు బాటలు

పిట్టా పిట్టా పోయిలాడగా

పట్టి మింగచె పిల్లి రెంటిని

॥ చా ॥

వ. అది విని రామ యేమంటున్నాడు ?

యెందు కొన్నివో ను విచ్చటకూ శుండు చెప్పర ఆ మాటా

కల్లబొట్టి ప్రేమ జూపి నుము

అల్లరి చేయగ వచ్చావా?

॥ మెం ॥

వ. అంత రామయ్య ఇంట్లో వుంటూన్న వారి తండ్రి సీతయ్య యేమంటున్నాడు ?

చిన్నవాడు చె - ప్పిన వన్నియునూ - సత్యము రామయ్య !

యెన్నడు యే పొ - ద్దూ తగవులు మీ కెందుకు రామయ్య ?

బాగా బతికిన - కుటుంబమురా పొందుగాను మనది

యే గాడిచికొడు - రై నా నాకూ - వంకబెట్టలేదు !

కాలము వచ్చి - యిట్లా వుంటిమి - కలిసిరాక మనకు

యేలను పోయా పరువుని నిచ్చుడి - అలుశామము మనము

వ. అది విని రామయ్య తనని చులకనజేసినట్లుగా అనుకొని, “నా ఇంట్లో నుంచి పో. మాకే లేక వస్తోంటే నీకు కూ డెవరు బెడతారు?” అన్నాడు. అప్పుడు దావులోవున్న సోమయ్య కూతురు కమల “రా, రా, లాతా”

ఆని తమయింటికి తీసుకొనిపోయింది. సోమయ్యగూడా తలవంచుకొని పెళ్ళిపోయాడు. యిక ఆరాత్రి రాజమ్మ తనభర్తయైన రామయ్యని దుమ్ముదులుపుతున్నది.

యెట్లా మనమూ - యిక బతికేదీ ? ||రం||

అన్నిటి ధరలూ - ఆకసమంటెనె ! ,,

వుప్పుకి పప్పుకి - యెంతటి ధరలూ ! ,,

మప్పతెప్పలుగ - అప్పులు పెరిగెనె ,,

యింత జరుగ యే - చింతయె లేక ,,

కొయ్యకొమ్మవలె-కదలక మెదలక-కూచుంటావేమీ? ||తం||

పెద్దపిల్లడికి - పై కేమి లేదు ,,

చిన్నబ్బాయికి - చమురే లేదు ,,

పొట్టిబొందడికి - పంట్లామూలట ,,

చిట్టిగుంటడికి - చీడబుట్టినది ,,

నల్లమోడుకీ - తెల్లచొక్కాలట ,,

యేమియుగూడా - సరిగా లేవూ - ఇంటిలోన నేడూ ||తం||

మగసిరి లేదా - మగడివి కాదా ? ,,

వ్యగసాయంబును - వెలగబెట్టుచూ ,,

గంజికిగూడా - గతి చేసున్నాం ,,

యింతమంది మము - యేడ్చించియూ ,,

బతుకుట యెందుకు-దొడ్లో బావిలో-సడి చావగరాదా? ||తం||

వ. అప్పుడు

రోషము బుట్టెను - ఆ మాటలు విన - రామయ్య కంతటను

నీచము నొక - యాడుదానిచే - నిన్ని తిట్ల బడియు

జన్మ సుఖ్యా - పీష్ నందరిని - చూసేవా రెవరూ ? "తం"

తిట్టి తిట్టియును - విట్టివిపరకూ || ౩౦ ||

కొట్టుకొనుచునూ - గుండెను తానూ ..

పిల్లల జూడగ - పెళ్లమంటునూ ..

తల్లి రాజమకి - దుఃఖ మూగదూ ..

పొరలిపొరలియును - రాజ మ్మంతట - భోరున శోకించే || ౩౦ ||
వ. అంత.

కన్నతల్లి యా - రీతిగ మిక్కిలి - కుళ్ళి కుముచుంటు

కన్నతండ్రికే - దైర్యము చెడెనూ - కడుపుకోత బుద్ధి

భోగభాగ్యముల - నిష్వకపోయిన - పిల్లల నిచ్చావ ?

యేగతి వారిని - పోషించాలి - వో భగమంటుండ ?

ధనికులకేనా - దేవుడ వీహూ - దరిద్రులకి గావ ?

వినపడదా మా - గోడే నీకూ - యేమియు నో దేవ ?

అనుచును రామయ - ఆదేవసతా - పలవలమంటాడు

మునుగుచు దుఃఖము - తొన యారడూ - మతిచెడిపోతాడు

వ. అలా రామయ్య యేడ్వటం జూసి రాజమ్మ కడుపుమండింది. తాను
కన్నీళ్ళని తుడుచుకొంటూ యేడుంటున్నది ?

అడుదానివలె - అమ్మయ్యో యని - గోడుబెట్ట నేల ?

మాడుట యెందుకు - మగసిరి లేదా - మగవాడివి కాద ?

యెంచి చూడ యా - కిష్టయగారూ - యేమిచేసినాడు ?

మంచి భూమిని - అన్నకు యిచ్చియు - మనకు యివ్వలేదు

యియ్యేటికి యా - భూమిని మనకూ - యివ్వమని యడుగు

వ. అని రాజమ్మ చెప్పగా రామ యేమంటున్నాడు ?

అన్న చేసికొను - భూమిని మనకూ - అడుగుట న్యాయంబ ?

యెన్ని కలహములు - మనలో పున్నా - వాడు అన్న గాద ?

వ. అందుకు రాజన్య మేమంటున్నది ?

చాలుచాలు శ్రీ - రంగనీతులూ - చెప్పబోకు మింక
మేలుగోరి వే - చెప్పుచునుండె - మరి దొరికెన వంక
యెవరిసొమ్మునీ - యెవ రడిగారూ - యిందులొ నేముంది ?
యెవరో యెక్కువ - యి చ్చా భూమిని - యెత్తుకుపోరేమి ?
బరకాలంటే - పిల్లాపీచూ - బాట యేది యింక ?
గజక్కాలంటే - గంజన్నా మరి - గతియె లేదు గనక
యియ్యేటికి యా - భూమిని మనకే - యిమ్మనీ యడుగు

వ, నిజమే మరి! రామయ్యకి యీ బీదరికంనుండి బయటపడాలంటే అంత కంటే మారం కనబడలేదు. యింతలో భళ్ళున లెల్లవారింది. సోమయ్య యింటివద్ద యేదో గోలగా వుంటే యిద్దరూ బైటకొచ్చారు. యెదురుగావున్న వసారాలో పురిపెట్టుకొని తండ్రి సీతయ్య చచ్చిపోయివున్నాడు. అవును, యీ మాటలూ, బాధలూ పడలేక, యీ బతుకు బతకలేక ఆయన చచ్చిపోయాడు. అది చూడగా—

తప్పుచేసినా - దొంగకిమల్లే || తం ||

నల్లబడిందీ - రామయ ముఖమూ

తండ్రి చావునకు - కారణ మెవ్వరు - తానుగూడ గాదా ? || ౩౦ ||

యెంతటి పౌరుష - వంతుడు తండ్రి ! ॥తం॥

కొడుకుల మాటల - కోడళ్ళ దెప్పిళ్ళ ..

సహించలేకను - తనదుతండ్రియే - చచ్చిపోయినాడూ ॥౯౦॥

నాన్నా నీదే - నిజముగ బ్రతుకన ॥౪౦॥

కన్ను మూసితివ - కడురోషముతో !

అని రామయ్యా - విలపిస్తాడూ - యెవచో బాధ రగిలీ ॥తం॥

వ. ఆ తర్వాత అందరూ గలిసి తండ్రికి దహన సంస్కారాలు చేశారు. రెండుమూడు రోజుల తర్వాత తాను యిదివఱకి అడుకొన్నట్లు వొక నాటి రాత్రి రామయ్య వంటిగా కిష్టయ్య యింట్లోకి బయలు దేరాడు. అయితే అసలీ కిష్టయ్య యెవరు?

యెంతో భూమిని - కలవాడండీ - అతి ధనవంతుండు
సుంతయైన దయ - లేని క్రూరుడూ - శిఖండి యాత్రిండు
కౌలుదారులకు - యిచ్చాడండీ - కల భూ మంతయును
దౌలు చలాయిం - చియు తా నెంతో - దోచుచుండువాడు
తీర్పుకి తార్పుకి - దొర్జన్యానికి - తయారు గుంటాడు
నేర్పుగ కుట్రల - బన్నుచు పెట్టిగ - నడచుచుండువాడు
కరణము తానే - మున్నబు తానే - కాంగ్రెసు తానండి
తరుణము బాగా - చూసి వ్యూహముల - తాను బన్నునండి

వ. అలాంటివాడు కిష్టయ్య. రామయ్య అతనివద్ద కెళ్ళి కామయ్య చేసుకొంటున్న భూమిని తనరేయిప్వమని అడిగాడు. అప్పుడా భూస్వామి యేమంటున్నాడు?

యెక్కువ కౌలును - యిస్తానంటే - ఆరోచిస్తాను
మక్కువతోటీ - నేను సీకు యీ - మాటను చెప్పాను
నువ్వంటేనే - కామయకంటే - నా కెక్కువ ప్రేమ
యివ్వాలని యీ - భూమిని నీకూ - వున్నది మదిలోన

వ. అంత రామ యేమంటున్నాడు?

అంతకంటెనూ - మహాభాగ్యమూ - యింక యేమి గలదు?
యెంతయినా యీ - భూమిని మీరు - యివ్వవలయు నాకు
బస్తా యెక్కువ యిస్తానండీ - ధైర్యలేన దేరం?
వస్తా, నాపై - దయయుంచండి - యెంతో దీక్షవారం

జ. అనుచు సరే అరొచిస్తానని కిష్టయ్య అనగా, రామయ్య వెళ్లిపోయాడు.
15 బస్తాల కౌలుమీద యింకొక బస్తా యిస్తానన్నాడుగదా రామయ్య.
కనక యింకొకబస్తా యెక్కువ కొట్టెయ్యాలని అరొచించి కిష్టయ్య
మర్నాచిరాత్రి యేచేస్తున్నాడు?

కామయ్యోనం - మనిషి నొకరినీ - కలురు పంపినాడు
యేమీ చూడెనో - అనుచు కామయా - అదురుకొనెను నాడు
తొందరగానూ - కిష్టయ్య యింటికి - తాను బోయినాడు,
యెందులకండీ - పిలిపించారూ - యేమిటి యంటాడు
అప్పుడు కిష్టయ్య - నవ్వు మొఖముతో - యేమని యంటాడు?
చెప్పేద వినరా - చొక్కా సంగతిని - శ్రద్ధగాను నీవు
నిన్న రాత్రి నీ - తమ్ము డొక్కడే - నావద్దకు వచ్చి
నిన్ను పొలములో - నుండి వెంటనే - తన్ని గెంటివుచ్చి
నువ్వు చేసికొను - ఛామినిగూడా - “నా కి”మ్మన్నాడు
యివ్వననుచు నే - నెంత చెప్పినా - విననెలేదు వాడు
అంతమాత్రమున - వాడికిచ్చురా - చింతపడకు నీవు
అంతేగాకను - చొక్కా విషయము - వినరా చక్కగను
వచ్చే ఆనా - కంటే ఖర్చులు - యెక్కువయ్యె నాకు
చచ్చిన గూడా - దమ్మిడి మిగులదు - చెప్పనేమి నీకు?
కనకను నేనూ - చెప్పే మాటను - కాదని యనబోకు
వినకపోతివో - ఆ ఛామిని యిక - యివ్వలేను నీకు
యకరమ్మునరూ - రెండు సంచులూ - యెక్కు విచ్చి నాకు
తకరాల్లేమియు - లేక ఛామినీ - దున్నుకొనర నీవు

వ. యిక యెటూ తప్పక సరేనని కామయ్య వెళ్లిపోయాడు. ఇంట్కిదోయి
రామయ్య పేరెత్తి బిగ్గరగా యేమంటున్నాడు?

నాదు బిడ్డలా - నోళ్లు గొట్టగను - నీవు చూసినావ ?
 మదము యెక్కియును - నాకు పోయిగా - మోటుచరుచుతావ ?
 నాన్న కడుపునా - చెడబుట్టావుర - దున్నపోతి నీవు
 వున్నది చాలక - నాది గూడనూ - యిమ్మనె యంటావ ?
 నాకుమాత్రమూ - పిల్లలు లేరా - నీకేనా వుంది ?
 లోకులు వింటే - నవ్వుతారనే - లజ్జ నీకు వుంద ?

వ. ఆపైని యేం జరుగుతున్నది ? రామయ్య బయటికొచ్చాడు, అప్పుడు

కామయ్యేమని యంటడూ	॥నై॥
కిష్టయ మంచా డంటడూ	..
కనుకనె భూమిని తనకుదా	..
కొలుకి యిస్తా నన్నాడూ	॥భ॥
రామ య్యేమని యంటడూ	॥నై॥
రాజబుద్ధి కిష్టయ్యదీ	..
కనుకనే భూమిని తనకుదా	..
కొలుకి యిస్తా నన్నాడూ	॥భ॥

వ. అలా

వాకరినొకరు కవ్వించిరీ	॥నై॥
వాకరినొకరు దూషించిరీ	..
యిరుప్పరి భార్యల దిట్టిరీ	..
యిద్దరిచుట్టాల దిట్టిరీ	..
పూళ్ళో నందరి దిట్టిరీ	..
ఆపై దేముని దిట్టిరీ	..

యిద్దరు చేతుల్ గలిపిరి	॥నై॥
గుద్దుచు రక్కుచు నున్నారూ	॥భ॥
సోమయ దీనిని జూచెర	॥నై॥
చిన్నవాడు తాన్ జూచెర	..
తగవుల్ గిట్టని సోమయా	..
తంత్రాల్ నచ్చని సోమయా	..
కమ్యానిష్టూ సోమయా	..
గుణవంతుండే సోమయా	..
పరుగుపరుగునా వచ్చెరా	..
బిరబిర వారిని లాగెరా	..
గుద్దులాట యే లన్నడూ	..
బుద్ధిలేని పని యన్నడూ	..
బీదవాళ్ళకే తగవులూ	..
భాగ్యవంతులకి నగవులూ	..
బాధలదీర్చే దొక్కటే	..
పేదల ఐక్యత యొక్కటే	..
అని యంటాడూ సోమయా	..
అదే మార్గ మంటాడయ్యా	॥భ॥

వ. ఆ మాటలు విని కామయ్య పూరుకొన్నాడు. కాని రామమేయంటాడు?

ప్రతిసారీ ను వ్వెందుకూ	॥నై॥
పెద్దగ వచ్చుతావురా	..
ని న్నెవరు పిల్చారురా	..
నీతుల్ చెప్పాబోకురా	..

నాటక మాడా రాకురా

॥నై॥

నోరు మూసుకొని పొమ్మరా

..

పడదీసీ తంతాసురా

..

మెడ విరిచీ పెట్టుతానురా

॥భ॥

ప. అది విని సోమయ్య తలవంచుకొని వెళ్ళిపోయాడు. యింటికి బోగానే, చాటుకి బిల్చి సోమయ్యభార్య చిన్నమ్మ యేమంటున్నది ?

యేటికి నువ్వు - వారి తగవులో - యిరకబోవుతావు ?

మాటికి మాటికి - వారిచేతనూ - మాటలబడతావు ?

మోదుకుందురో - బాదుకొందురో - మనకు యెందుకంటి ?

కాదు గంగలో - దూకుదు మంటే - కానిమ్మనవయ్య

కమ్మూనిష్టువి - ఐనా మాత్రం - కోరనేల బాధల్ ?

దమ్మిడికోసం - తన్నుకు చచ్చే - ధీరులు నీ యన్నల్

ప్రజలందరునూ - యేకంబగుట - పిచ్చిమాట నమ్ము

నిజముగాను యీ - ప్రజలను నమ్మిన - నాశనమైనుమ్ము

ప. “యీ ప్రజలంతా యేగంగంలో కలిస్తే మన కెందుకు?” అని చిన్నమ్మ రేల్చి చెప్పింది. అంత, సోమ యేమంటున్నాడు?

వినవోయి బాగా - వో పిచ్చిదాన

॥తం॥

కనవోయి కనువిప్పి - వో వెర్రిదాన

..

వొక్కసారిగా - ప్రజలందరునూ - యేకమవ్వతారా ? ॥తం॥

చెప్పగ చెప్పగ - చూతురు సత్యం

॥తం॥

యెప్పటికైనా - అప్పుదు రేకం

..

అంతవరకునూ - మనకందరికీ - అవస్థలే తప్పవ్ ..

ప. అని భర్త సోమయ్య చెప్పగా “సరేయ్” అని చిన్నమ్మ ముఖం చిట్లించుకొని వూరుకొన్నది. అది అలా వుండగా ఆ రాత్రే యేంజరు

గుతున్నదంటే; ఆ వూళ్ళోనేవుండే యింకొక కౌలుదారు ఆ యేడు తనకి భూమి కావాల్సి భూస్వామి కిష్టయ్యవద్దకొచ్చి అడిగాడు. యిక చూడండి:

కిష్టయ్యగూడా - సమయంకోసమే - కాచుకు వున్నాడు
తిష్టవేసుకొని - కౌలుదార్లనీ - దోయజూసినాడు
కామయ, రామయ - పోటీబడియూ - కౌలు బెంచలేవ?
యేమో యింకా - కౌలు బెరగదని - యేది రూఫి జూడ?
అని కిష్టయ్యా - అందుకోసమే - వేచియుండినాడు
యీనా డెవరో - భూమిని యిమ్మని - వచ్చియుండినాడు

జ. యకరం 18 బస్తాలకి యిస్తానన్నాడు. గతిలేని ఆ కౌలుదారు సరే ననగా, కామయ్యా రామయ్యలు చేసుకొనే భూమంతా ఆ కౌలుదారుతే యిచ్చాడు కిష్టయ్య. అంత

అన్నదమ్ములకు - ఆ సంగతియే - అంతయు దెలిసింది
యెన్నడు లేనీ - యీ ఘోరందే - యెందుకు జరిగింది?

వ. కామయ్య యేమనుకొంటున్నాడు?

తమ్మునివలనా - యిది జరిగిందీ - తప్పకుండగాను
యిమ్మని భూమిని - అడుగగ గట్టిగ - యేమియు ననలేక
యిద్దరిలోనా - యెవ్వరి కిచ్చిన - రద్దీ తప్పదని
యిద్దరికీ యా - భూమి నీయకను - యెవరికొ యిచ్చాడు

వ, యిక రామయ్యేమో తన అన్నమూలాన యిది జరిగిందనుకొన్నాడు. ఆఖరికి ఆ యిద్దరూ పోట్లాడుకొని కిష్టయ్య చాలా చుంచువాడని రేచ్చి వేశారు. తమ్ముడు సోమయ్య యీసారిగూడా కలగజేసుకొని భూము ల్లోంచి తొలగకుండా నిలబడమని అన్నలకి చెప్పాడు. యీ సారి గూడా రామయ్య యీనడించేశాడు.

సరే; అదలా వుండగా ఆ రాత్రి కోటమ్మ గోడు గోడుమన్నది.
పరి రాజమ్మ తనభర్త రామయ్యతో యేమంటున్నది?

కౌలు భూమియా - కాస్తా పోయే ||తం||

కాలము జూస్తే - కౌలుచునుండె ..

పిల్లల జూద్దుమ - పసివా రందరు ..

యిల్లంచేనా - అన్నీ కంతలు. ..

వొకటి వుంటె యిం - కొకటి వుండదే ..

ఆకటితో న - ల్లాడుచుంటిమే ..

యే విధమ్ముగా - యింతనుందిమీ - యెట్లు బతుకగలమూ ||తం||

వ. గుడ్లప్పగించి చూశాడు రామయ్య. వారిగొడవ అలా వున్నది. అయితే
యింకా యేమిజరుగుతున్నదంటే: తేలగూడెంలోనూ, దాని చుట్టు
పక్కలా వున్న భూస్వాములు కౌలురేట్లు పెంచటం, కౌలుదార్గని
అన్యాయంగా తొలగించటం మొదలైన క్రూరాలు చేస్తున్నారని
అప్పుడు సోమయ్య గ్రామంలోని యితర ప్రజాసేవకుల్తో గలిసి, అన్ని
వర్గాల అభ్యుదయకాముల్తోను గలిసి యేమని ప్రచారం జేస్తున్నాడు?

వినరండి వో యన్నలారా

వినరండి వో అమ్మలారా

కష్టమంతా మనదియండీ

యిష్టభోగా లెవరివండీ?

కండరాల్ పిప్పిగా పిండీ

దండిగా దోచేస్తుండీ

భూస్వాములే మనదు - పొట్టగొడుతున్నారు - మోసాల్ని

తెలియంగరండీ

చేస్తాము చాకి రాగ్గలం
తీస్తాము చెమట నేరాలం
చూస్తాము పండినా నేలన్
కొస్తాము కాపలా చేలన్

తీరాను మనమంత తినబోవునమయాన తన్నుకెట్లు భూస్వామీ
కూలీల కూకలేస్తామూ
కూలి యెక్కువ యివ్వబోమూ
కూలీలు కూరెక్కు వడగా
గొంతుచించుకు పైన బడమా ?

కూలినోర్ మూయించి కష్టమంతా జేసి భూస్వామి కప్పగిస్తామూ
మంచివే గా విట్టి కార్యార్
మనకందరికి నిండ పొట్టర్
మంచిమార్గము చూడ రండి
మంచి బాటను నడుపుడండి
తగ్గగా యీ కౌలురేట్లూ
తొలగగా కూలీల పాట్లూ
వొక్కపై నిల్వంగ రండి
ఐక్యమై హక్కు లడగండి
భూమిపై మనహక్కు గలదూ
భూమినుండియు తొలగవలదూ
బాధలకు బెదరంగరాదూ
బీదలకి పొయ్యేది లేదూ

కౌలుదార్లందరును కలసి సాధించండి కౌలుహక్కుల చక్కగానూ

వ. అని సోమయ్య మొదలైనవారు ప్రచారం చేస్తుంటే తక్కిన భూస్వాములందరికిమల్లే కిష్టయ్య యేమనుకొంటున్నాడు ?

కొంపమునిగెరా - కాలము తిరిగెర ||తం||

అంపకంబు అ - య్యేట్టుగవుంది ..

వీడి పనేవో - వెంటనే చూస్తే ..

నేడే వదలును - పీడయె కాస్త ..

అనుకొన్నాడూ - రొడీమూకను - అందరి బిలిచాడూ ..

వారేయ్ వినండి - వీరాయ్, పేరాయ్ ..

మరే వినండిర - మారాయ్, సూరాయ్ ..

తాగుడు కిస్తా - తిండికి యిస్తా ..

పైగా కొంతా - పైకం యిస్తా ..

ఖద్దరుటోపీల్ - ఖద్దున బెట్టి ..

ముద్దుగ లాకీల్ - మరి చేబట్టి ..

బెదిరించండి - పెనవి విప్పినా - ప్రజలు అందరినీ ..

వ. ఇక ఆ రొడీమూకలు బజార్లెంట ప్రదర్శనలు సాగించారు. ఆపని చేయిస్తూనే కిష్టయ్య పోలీసుఅధికారులతో గూడుపులాడే చేసి, సోమయ్యని అరెస్టు చేయించటానికి ప్రయత్నించగా, సోమయ్య రహస్యంగా వుండసాగాడు. అందువల్ల కిష్టయ్య అన్నదమ్ముల్ని చీలదీయటంకోసం, సోమయ్యజాడ తెల్పికొని అరెస్టు జేయించటంకోసం రామయ్యని పిలిపించి యేం చెపుతున్నాడు ?

వారే రామయ్యా :

చెప్పినమాటను - విన్నావంటే - క్షేమంబుర నీకు

వొప్పుగ నీ కా - భూమిని యిత్తును - వేరె రలచబోదు

సోమయ యెక్కడ - వున్నాడో యా - జాడ తెల్పితేను
 మేమి అయ్యినా - భూమిని నీకూ - యిస్తానుర నేను
 వ. అప్పు డా యిద్దరికీ వాదం జరుగుతున్నది.

పాట

• (నారిగా యెరుంగవటర....మాదిరి)

రామయ్య : చేయలేను ఆ పనులను చిత్తగించండి
 వొక్కతల్లి బిడ్డలాము
 నిక్కముగా లోకమున నగుబాటగు నాస్థితియే ||చే||
 కిష్టయ్య : మొగమాటము జూపితే నీ మనుగడ యెట్లయ్యే?
 యెండనేల యెవరి కొరకొ?

తిండిని నీ కెవ్వరును తేరగా పెట్టరురా ||మొ||

వ. అని కిష్టయ్య అదీయదీ నూరిపోయగా యిక వేరే మార్గం లేక
 రామయ్య వొప్పుకొన్నాడు. కిష్టయ్య సలహా యిచ్చినట్లు యింటికొచ్చి
 భార్య రాజమ్మతో చెప్పాడు. వొప్పించాడు. మెల్లగా సోమయ్య యిం
 టికి బోయి విచారం నడించి అచూకీ తీస్తే మన రొట్టె నేతిలో పడు
 తుందన్నాడు. అంత రాజమ్మ తన తోడుకోడలైన చిన్నమ్మ యింటికి
 యెలా బయలుదేరుతున్నది?

నొసటను కుంకుమ - నీటుగ బెట్టి ||తం||

కన్నుల చక్కగ - కాటుక దిద్ది ..

తలపై ముసుగును - తీరుగ వేసి ..

మొఖమున జాలిని - మెండుగ జూపుచు ..

కనురెప్పలనూ - కిందకు వంచెయు ..

నీరసముగా - నడక నడచుచూ ..

తోడుకోడలా - వద్దకు యామే - తాను బయలుదేరే ||తం||

మెల్లగ ఇంట్లో - నుండియు బైటకు - మెదలక వచ్చాడు
చల్లగ రామయ - ఇంటిలోనికి - చేరినాడు తాను

వ. యెందుకంటే, తప్పుకోవాలంటే రామయ్య ఇల్లు తప్పితే ఇక మార్గం లేదు. చుట్టూ పోలీసులున్నారు. రామయ్య ఇంట్లో లేడు. బైట యెక్కడో వున్నాడు. ఇంట్లో మేలుకొనివున్న రాజమ్మ తన మరిది రావటం చూసి, లేచి యేమనుకొంటున్నది ?

వెదుకబోయినా - తీగయె కాలికి - వచ్చి తగిలినాది
ఇది యంతయు భగ-మంతుని దయయని- ఎంతో మురిసింది
యేమండీ మీ - రిట్లా వస్తీరి - యిక్కడ కూచోండి
యేమియు ఫరవా - లేదు యిక్కడా - యిక్కడ కూచోండి
బైటకి పోయీ - నేను యిప్పుడే - బాగ చూసి వస్త
అటుల బలికియును - మెల్లగ బయటకు - ఆమె వెళ్లుచుండ

వ. సోమయ్యకి యీ కుట్ర అంతా తెలియదు. కాని, యేదో అనుమానం తగిలి యేమంటున్నాడు?

కాదమ్మా నా - మాట వినమ్మా - కాస్త యాగుమమ్మ
యిది సమయమ్మా - కాదు, బైటకూ - వెళ్ళితే ముప్పమ్మ
బీదలకోసం - ప్రజలకోసమూ - పని చేస్తున్నాను
పేదలకొరకూ - యేపొద్దూ నే - పొట్లడుతున్నాను
అది యంతయునూ - నీకు తెలీవా - వదినా వినవమ్మ
సవియురాలవై - నన్నొకచోట - చక్కగ దాయమ్మ
మరిది ముఖమును చూడగాను

మాటలన్నీ వినగ తాను

కరిగిపోయెనె గుండె యమ్మ

కంట తడియాయె నోయమ్మ

వరసకే మరి దవ్వుతాడు

అసలు తన అన్న యౌతాడు

అన్నయంటివాణ్ణి అన్నింటిని మరిచి వెన్నుపోటును పొడవరాదూ

అన్న సోమయ్య వినుమయ్య

యేమిభయమూ లేదయ్య

నాకూను పిల్లలున్నారు.

నా బిడ్డ యౌతావు నువ్వు

చూస్తుచూస్తూ నిన్ను-శత్రువులచేతులకి - అప్పగించా బోవుతానా?

వ. అని పలికి రాజమ్మ బోర్లించివున్న ఖాళీగంప వొకటంటే దానికింద
సోమయ్యని దాచింది.

వ. అంత,

మగ డప్పుడే వచ్చినాడు

మంచాన పండుకొన్నాడు

సోమయ్య యింటిలో-లేడనీ యందరూ-చెప్పారు అనియంటాడూ

ఆమాట యామె వినెనంది

యేమియని యనుకొంటదంది

ముందు చూస్తే వుంది నువ్వు

వెనుక కొస్తే కలదు గొయ్యి

గంపాకిందా వున్న-సోమయ్య తమ గుట్టు-గట్టిగా దెలిసికొంటాడే

వ. ఆ మాటలు అనమాకమని భర్తకి నైగజేస్తే భర్త తనని అనుమానించి
రహస్యం తెల్పికొని సోమయ్యని పట్టిస్తాడేమో!?

అయి నిక చేసేది యేంటి?

ఆ మాట లిక యాపమంటె

మగనికే యనుమాన-మొచ్చి యీ గుట్టు-త-మరిదెలిసిపోతాడేమో!

వ. అని పూరుకొన్నది. యింతలో గంపకింద వున్న సోమయ్య చేయి
పొరపాటున గంపకి తగిలి ధ్వనిఅయ్యింది. అప్పుడు రామయ్యేము
టాడు?

గంపకిందా వున్న దేమి?

గరగర మన్న దది యేమి?

యెలికలేమైన యబ-తిరుగుతున్నాయేమి-అని ఛార్య అంటున్నాడీ

యెలిక లున్నయ దానికింద?

అయితేను కొంప మునిగిందె!

విత్తనాల్ కోసమై-వుల్లిపాయల దెచ్చి - అక్కడను నే చెట్టినానే!

భర్త యారీతిగా బలికి

పోయె తా నా గంపదరికి

గబగబా గంపెత్తి-తమ్ము నదటుగ జూసి-గావుకేకనుదెట్టుతాడూ

చూడవేమే పాడుముండా

సిగ్గురేసీ రంకుముండా

వుంచుకొన్నావాణ్ణి-గంపకిందా దాచి-యెలికలని గడ్డి తింటావా?

పోలీసులను బిల్చుతాడు

పెద్దకేకల దెట్టుతాడు

వాకిటికి అడ్డంగ-నుంచుసీ తమ్ముణ్ణి-అపువలచేసి వుంచాడూ

సోమయ్య యిది జూసినాడు

చిక్కిరిని యనుకొన్నాడు

అన్ననే గుండెల్లా-వాక్క పోటును పొడిచి-తైటకే వస్తుండగానూ

కట్టు పంచెయె కాల్కి దగిలి

కూతెనే సోమయ్య తూలి

యింతలో వచ్చారు-పోలీసువారంత - ఆతన్ని పట్టుకొన్నారూ

వ. కొంతమంది పోలీసులు దొంగబోట అతన్ని పట్టుకొని వుండగా, పెద్ద ఆఫీసర్లు యేం చేస్తున్నాడు? సోమయ్య యింటి కెళ్ళి.

అతని యల్లుని. - అతని భార్యను - విరిచి కట్టి వారు
 కూతురు కమలా - రోమలాంగి యా - కడకు వచ్చినారు
 పదిహేనేళ్లా - బంగారుదొమ్మా - పాపము ఆ కమల
 పనుగురు వాళ్లకు - అమెను చూడగ - పసల్లెక్కె చాల
 గుడ్డలు కుక్కిరి - కమలనోటిలో - భూతకులే వారు
 బుద్ధి నార్చియును - చెరచసాగి రా - బాచిక నా నాడు
 ఇంటిలో యున్నా - పెద్దపిల్లలూ - యేడ్చులకెత్తారు
 చంటిపాపయూ - కేరుకేరుమని - శోరముబెడరాడు

వ. అమె నలా ప్రారంగా చెరిచి, యింట్లోవున్న కంచం, మంచాలు విరగ్గొట్టి, తర్వాత బైటకొచ్చి సోమయ్యను తీసుకొని వెళ్లిపోయారు. వాళ్ళంతా పోయినార కనుకయ్య వచ్చి చిన్నమ్మకీ. అమె అల్లునికీ కట్లు విప్పాడు. "నా కళ్లెవట అంతమంది దాన్ని చెరిస్తే యింకా దాన్ని యేయకుంటానా?" అని చిన్నమ్మ అల్లుడు ఆరాట్రే - కామయ్య యెంత బలిమాలినా వినకుండా - వెళ్ళిపోయాడు. యిక కనులస్థితి యెలా వుంది?

వొళ్ళంతయునూ - నొప్పులు పుట్టి - అతిబాధగ నుండె
 కళ్ళకు థయల్లు - కమ్మియు నేమియు - కానరాక యుండె
 ఆరునెలల యా - గర్భిణియండీ - ఆ కమలా నాడు
 ఘోరముగానూ - పొత్తికడుపురో - ఖానీసోహ్లాచ్చె
 కారసాగెనూ - నోటిమూలలను - కమలకు రక్తమ్ము
 చీరంతయునూ - తడిసినాదిగా చిమ్ముచు రక్తమ్ము

వ. అంతేగాక, ఆమెభర్త మేమిడేశాడు?

అడమానమురో - ఆవేదనరో - ఆమె కుటుంబమునందె
లేవలేకనూ - శరములాగనూ - అట్టరొ పడియుంటె
యేలురో నని - యేల నా కిదిని - పెట్టినాడు వినక
యేలా తన కీ - తీవిత మింకా - యేలముండె గనక
నలుగురు నోళ్ళను - నొక్కుకొందుటా - నగువాడే గాదు?
కలిగినవాళ్ళకు - అమ్మలక్కలకు - చులిన గాదో?
యెందుకు బడుకుట - యేమి - లాభమని ఆమెయె తలపోసి
అందరుగూడా - నిర్రలనుండే - పేళ దాగ జూసి
చల్లగ వొట్లో - ఛావిచ్చకూ - చేరుకొన్న దామె
అల్లన మెల్లన - ఛావిగోడపై - ఆమె యెక్కెనమ్మో!

జ. ఆ సమయంలో ఆమెకి తన తండ్రి సోమయ్య తలపున వచ్చాడు.
యెందుకంటే, వాకానొకప్పుడు కమిలరో సోమయ్య యేమని అన్నాడంటే,

ప్రాణముకంటే - మానము గొప్పది - బిత్తా వినుచున్న
మానము పోగా - బ్రతికియుండుటా - మహానీచం బస్మ

జ. తండ్రి ఆనాడు అనిన మాటలు యిప్పుడామెకి రిలకుకీ రాగా హృదయ
ముప్పొంగి కన్నీరు గార్చుతూ యేమనుకొంటున్నది?

మానముకొరకే - నాన్నా! నేనూ - ప్రాణ మిచ్చుచుంటి
వినుమో నాన్నా - యెచ్చటనుంటిదా - యిదే చెప్పుకుంటి
అని యన్నాదీ - వరాలతల్లి - అందురొ పడిరావి
లా నా విధముగ - ఆత్మగౌరవము - తేలిగ నిల్పినది

వ. యిక తెల్లవారినాక చిన్నమ్మ లేచి, కనుల యింట్లో రేసందువల్ల వెతికి
వెతికి చిపికి ఛావిలో తొంగిచూడగా, అందులో సీతపైన రేపిటన్నది

కమల, అప్పుడు రామయ్య మొదలైనవారు కమలను బైటకు తీశారు. లోబలు నవ్వుతానని రామయ్యగూడా ఎచ్చాడు. నిద్రపోయినట్లున్న ఆ పసిడి మొమ్మని కమలని చూడగా రాజమ్మకి హడ దుఃఖం ఆగ లేదు. పసిపిల్లకిమల్లే దుఃఖించింది. యిక చిన్నమ్మ స్థితి మెలా వున్నది?

• కూతురో నా - కూతుర యనుచూ - గోడును బెట్టుచును
యీ తీరుగ నను - వరలిపోతివా - అయ్యో! యని యనుచును
పాతకురే నీ - ప్రాణము దీసిరి - బిడ్డా కమలమ్మ
ఘాతకురై నిను - నలిపివేసిరే - కూతుర కమలమ్మ
కని, పెంచానూ - పరిహేనెహ్నా - కన్ను మూసినావ?
చనిపోయావా - పాడు లోకమును - చూడరేక నీవు
నా నేమాయెనొ - యేమి చేతురో - నా బంగరుతల్లి!
నాన్న యడిగితే - యేమని చెప్పనె - నా ముద్దులతల్లి!

వ. అని చిన్నమ్మ గోడుగోడున శోకించింది. తర్వాత కమలకి దహన సంస్కారాలు చేశారు.

ఆ తర్వాత రెండురోజులకి యింహోసన్నా చెప్పకుండా రామయ్య చల్లగా కిష్టయ్య యింటికెళ్ళి, అనుకొన్నమాట ప్రకారం భూమిని కొలు రిమ్మన్నాడు. అప్పుడు కిష్ట య్యేమంటున్నాడు?

యకరానికి ప - దైని మిదిబస్తావ్ - యిచ్చి తీసుకోర
యిక నేమియు - ఆ మొత్తముకంటే - యిక తగ్గబోను
తక్కువ కొలుకి - భూమిని నీకూ - యెక్కడ తెచ్చేది?
యెక్కువగా ఆ - ప్పులపారైతిని - యెట్లా యిచ్చేది?

వ. ఆపైని రామయ్య యేమంటున్నాడు?

సోమయయొక్కా - జాడ చెప్పితే || తం ||

భూమి యిత్తునని - పెద్దగ చెబితినె

తగినపనా యిది - దొడ్డవారికి? ||తం||
 యీగతి సన్నా - యిట్లు చేతురా? ..
 చాలా యెళ్లా - నుండియు కౌలుకి - చేస్తూ వున్నానే ||తం||
 నీట ముంచుదువ - నమ్మించియు నను ||తం||
 నేటికి దెలిసెను - నీ సంగతి విను ..
 ధనికుల నమ్ముట - తోడేలే నమ్ముట ..
 హానికె గానీ - మేలుకు గాదు ..

పైగా కాంగ్రే - సంటూ పెద్దగ - బొబ్బలు పెడతావే! ||తం||

వ. అంత కిష్టయ్య యేమంటాడు?

పొగరెక్కిందా - పిచ్చెక్కింద? ||తం||
 వాగమాకురా - హద్దులు దాటి ..
 తిండికి లేనీ - తెంపివి నువ్వు ..
 కండకొవ్వతో - కుయ్యబోకురా ..
 గతిలేనట్టి - కుక్కపురా నువ్! ..
 పొట్టకు దొరుకని - పక్షివిరా నువ్! ..

తన్నిస్తారా - యాడ్పిస్తారా - దబ్బున పోపోరా! ||తం||

వ. "చేశావ్లే పోచూ" అంటూ యీసడించి రామయ్య యింటికొచ్చాడు,

అది అలా వుండగా, సోమయ్యని విడుదల చెయ్యాలనీ, కమలను
 బలిగొన్న పోలీసు ఆఫీసర్లని శిక్షించాలనీ ప్రజలంతా బెన్చిగ్రాములూ
 మహజర్ల ద్వారా ఆందోళన చేశారు. ప్రజాశక్తికి లొంగి ధనిక ప్రభు
 త్వమైన కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం సోమయ్యని విడుదల చేసింది. సోమయ్య
 యింటికొచ్చాడు. కాని,

యిందికి వస్తే - యేమున్నాదీ - అంతా అనుకోయె
 కంటికి రెప్పగ - చూసుకొన్న తన - కమలయె చనిపోయె
 పిల్లలందరూ - నాన్నా యనుచూ - బావుచున్నారూ
 యిల్లంతానూ - కొంతులు దప్పియు - వెలవెల బోయోంది
 చాలా బాధకొ - చిన్న మేమో - చిక్కి శల్యమాయె
 డీలాపడియూ - మంచముమీద - తాను వొరిగియుండె

వ. యింతలో రామయ్య వచ్చాడు. సోమయ్య తన పిల్లలవంకా, భార్య వంకా వొకసారి చూసి, రామయ్యతో గలిసి రామయ్య యిండ్రి కెళ్ళాడు. రామయ్య తన తమ్ముడు సోమయ్యనిచూసి ముఖం తప్పించి చాటుకి పోబోతుంటే సోమయ్య యేమంటున్నాడు?

యెందుల కన్నా - చాటుకి బోతావ్ - యేమి సిగ్గునీరు?
 బంధించావని - పట్టించావని - పగచేదుర నాకు
 మేడిపండునీ - జూసియు నీపూ - మురిసిపోయినావు
 కడు నీచుండొ - ధనికుడు కిష్టయ - గో వసుకున్నావు
 పులిని జూసియూ - మేక యనుకొనీ - భ్రమసినావు నీవు
 కలిమాయల గా - నక ధనికునివా - పలకొ పడినావు
 జరిగిన దేమో - జరిగిపోయినది - చింతింపకు మన్న
 జరుగబోవునది - చర్చిద్దామూ - చక్కగ రావన్న

వ. అని సోమయ్య అనగా “వెళ్ళండి!” అంటూ రాజమ్మ తన భర్త రామయ్యని ముందుకు నెట్టింది. పెళ్ళిహాతురులాగా తలవంచుకొని వచ్చి కూచున్నాడు రామయ్య. అప్పుడు సోమయ్య యేమున్నాడంటే: “కిష్టయ్య మీ యిచ్చర్నీ అన్యాయంగా ఛూమియోంచి తొలగించాడు. కాబట్టి చేలోంచి రవంమాకండి. ప్రజలందరికీ యిది చెప్పి, తక్కిన

కౌలుదారునినూకా కూడగట్టండి "అని సోమయ్య యేమేమో చెప్పు
తుండగా చూసింది ప్రజలు అక్కడికొచ్చారు. "నేనే మీకోసం
రావోతుండగా మీరే నాకోసం వచ్చారుగాబట్టి, నా మనవి వినండి"
అంటూ సోమయ్య యేమి చెప్పుతున్నాడు?

• కౌలగెన్ను నొసరు దెలిసి

కట్టుగా నిల్చారు కలిసి

విడిపించు కొన్నారు సన్ను మీ రంతాను ఐక్యతా శక్తి కెదురేదీ?

అంతటికో పని యవ్వదండి

యింకెంతో చేయాల్సివుంది

కౌలువార్లను నేడు భూస్వాములే భూమినుండి గెంటుచు

పుండినారూ

యెక్కడిది వారి కీ శక్తి?

యేది యింకా మనకు ముక్తి?

మనలోన సఖ్యతే లేక

మనము బట్టగ వారి తోక

కౌలు రేట్లని బెంచి కౌలువార్లని వారు-కొల్లగొట్టుచు పుండినారూ

కూరీల నోళ్ళు గొడతాము

పాదేళ్ళపొట్ట గొడతాము

భూస్వాములకు లొంగుతాము

మోసాన్ని తెలియంగరాము

భూస్వామి బదులుగా-కూరీల్ని కరివేసి పంట-భూస్వామి కిస్తామూ

మీరు కూరీ గాద యేమి?

మీరు భూమిని దున్న నేమి?

కౌలుజేయుట యందె-కూలిజేయుటయేను - కనులు విప్పండయ్య
మీరూ

కాదు కా దిది బాట గాదు

కలహాలతో ముక్తి రాదు

అదరంగ భూస్వామిలోకం

అవ్వాలి మీ రందరేకం

కూలీలతో గలసి నిలచి

కర్షకుల్నే తోడు బిలచి

ప్రజలందరి యండ-బాగుగా దీసుకొని-భూమి కై పోరు సలా

స మా ప్తం.

లక్ష్మీకాంతమోహన్ రచనలు

ఆత్మబలి [కథలు]

రు 1-4-0

Storms & Struggles (Stories) Rs 2-4-0

ప్రతులకు:

లక్ష్మీకాంతమోహన్

P. O. వెల్లటూరు Via తెనాలి, గుంటూరు జిల్లా.

మహను ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 105 B 119
పుస్తకం పేరు	కైలంపురు
తారీఖు	25/10/24
ముందు లెట్ట	yes
వెనుక లెట్ట	no
మొత్తం పేజీలు	45
నిర్ద సైజు పేజీలు	No
భాష పేజీలు	అ
లేని పేజీలు	No
తయారు చేసినది	prathyusha
పేజీలు విడదీసినది	Thasini
స్కాన్ చేసినది	K Daveen
పరీక్ష చేసినది	KASIMBI
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడినది	
తప్పులు	no
పరిస్థితి	good